

слідчий, так і уповноважені оперативні підрозділи за письмовим дорученням слідчого, прокурора.

У рамках здійснення оперативно-розшукової діяльності, функція прийняття рішень щодо проведення оперативно-розшукових заходів, порядку і строків реалізації їх результатів в межах оперативного процесу віднесена до компетенції оперативного підрозділу, в той час, коли в ході досудового розслідування всі процесуальні рішення приймаються виключно слідчим чи прокурором.

Використання матеріалів оперативно-розшукових заходів відбувається шляхом виділення необхідних матеріалів, обсяг яких визначається оперативним співробітником та керівником оперативного підрозділу з матеріалів оперативно-розшукової справи. Матеріали оперативно-розшукових заходів можуть отримати статус доказів і використовуватися в доказуванні лише після передачі їх до органу досудового розслідування, отримання слідчим та прийняття відповідного рішення за результатами їх перевірки й оцінки.

Матеріали оперативно-розшукових заходів, що не використовуються для формування доказів, не завжди відображаються у матеріалах кримінального провадження, а оформлюються відповідно до вимог відомчих нормативних актів, що регламентують порядок проведення оперативно-розшукових заходів та використання їх результатів.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар/ За загальною редакцією В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила К.:Юстініан,2012.- 1224с.
2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність». від 18.02.1992 № 2135-ХІІ.
3. Л.Д. Удалова Кримінальний процес. Підручник. К.: «Видавництво «Центр учбової літератури», 2013.-544с.
4. В.А. Колесник Негласні слідчі (розшукові) дії: кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти підготовки і проведення. Науково-практичний посібник. К.: Прецедент, 2014.-135с.

Правове регулювання видів слідчого огляду

Лук'янчиков Є.Д., професор кафедри кримінально-правових дисциплін ННІПП НАВС, доктор юридичних наук, професор

Лук'янчиков Б.Є., професор кафедри криміналістики та судової медицини НАВС, кандидат юридичних наук, доцент

Підготовка Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК) відбувалася достатньо тривалий час. Наукова громадськість і практики мали можливість ознайомитися з декількома проектами цього документу, обговорити їх на наукових конференціях, семінарах та круглих столах. Була висловлена значна кількість пропозицій щодо уніфікації цього важливого документу як в цілому, так і окремих норм та інститутів. Таку практику слід визнати цілком природною, покликаною урахувати новітні підходи до регулювання кримінально-процесуальних відносин, що формуються під час кримінального провадження.

Незважаючи на достатньо тривалий час підготовки цього важливого документу, можливість врахувати позитивні сторони та недоліки

процесуального законодавства як колишніх союзних республік, так і інших передових демократичних країн світу, окремі положення нового КПК України не можуть сприйматися однозначно, привертаять до себе увагу науковців та практиків. У зв'язку з цим є нагода зупинитися на розгляді питання про правове регулювання видів такої широко розповсюдженої слідчої (розшукової) дії як огляд.

Під оглядом розуміють слідчу дію, що полягає у безпосередньому сприйнятті та фіксуванні зовнішніх ознак матеріальних об'єктів з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення кримінального правопорушення [1, с. 397].

У спеціальній статті, що присвячена даній слідчій (розшуковій) дії законодавець визначає такі види огляду: місцевості, приміщення, речей та документів (ст. 237 КПК) і не згадує про огляд місця події.

В КПК України 1960 р. слідчому огляду була присвячена самостійна стаття 190. В її першій частині, залежно від об'єкта огляду, визначалися такі його види як огляд місцевості, приміщення, предметів та документів. Проте друга її частина була присвячена огляду місця події, який у невідкладних випадках можна було проводити до порушення кримінальної справи. Подібні формулювання зустрічаємо у кримінально-процесуальному законодавстві інших держав в статтях, що присвячені саме слідчому огляду, а не будь-яким іншим процесуальним діям. Так, перелік видів огляду міститься в ст. 176 КПК РФ «Підстави проведення огляду», ст. 203 КПК Республіки Білорусь «Підстави для проведення огляду», ч. 2 ст. 177 Киргизької Республіки «Підстави та порядок проведення огляду». Усі ці статті містять перелік видів огляду з незначними відмінностями. На відміну від КПК РФ у КПК Республіки Білорусь окрім житла вказується на огляд «іншого законного володіння», а в КПК України «іншого володіння». Очевидно передбачається, що таке володіння знаходиться у особи на законних підставах. Оскільки в законі неможливо передбачити усі види об'єктів матеріального світу, які можуть бути пов'язані із кримінальним правопорушенням та зберігати на собі його сліди, а тому виникає необхідність їх огляду, в КПК Киргизької Республіки перелік видів огляду закінчується словами «та інших матеріальних об'єктів».

Необхідно зауважити, що в усіх кодексах, що аналізуємо у наведених переліках називають огляд місця події, а далі наводяться інші види оглядів. Декілька інакше до цього підходить законодавець Республіки Молдова. Так, ч. 1 ст. 118 КПК викладається в наступній редакції «З метою виявлення слідів злочину, матеріальних засобів доказування для встановлення обставин злочину або інших обставин, що мають значення для кримінальної справи, орган кримінального переслідування проводить огляд на місці події місцевості, приміщень, предметів, документів, тварин, трупів людей або трупів тварин». Самостійним видом огляду виділяється «огляд місця житла» ч. 2 ст. 118 КПК Республіки Молдова. У цьому зв'язку виникає питання про можливість проведення огляду місцевості, приміщень, предметів, документів, тварин та їхніх трупів, коли це не пов'язано з оглядом місця події, відбувається поза його межами. Такі ситуації можуть виникати в практиці і потребують свого вирішення. Мають не повинно бути будь-яких перепон для проведення огляду та дослідження слідчим

таких об'єктів і не у зв'язку із оглядом місця події.

Декілька інакше до визначення видів огляду підходить законодавець України. В ст. 237 КПК, що безпосередньо присвячена даній слідчій (розшуковій) дії міститься вказівка на можливість проведення таких видів огляду як: огляд місцевості, приміщень і документів. Незважаючи на це автори коментаря КПК України, розглядаючи дані види огляду, звертають увагу на те, що криміналістична класифікація оглядів на види значно розширена і враховує важливі тактичні аспекти їх підготовки та проведення. Кожен із видів слідчого огляду має специфічні особливості, які визначають порядок його проведення. Так, самостійним видом огляду визнається огляд місця події, яким може бути відповідна місцевість або її окрема ділянка, приміщення або будівля, де відбувалася підготовка до злочину, де він був вчинений або де настав його злочинний результат і зберігаються сліди цієї злочинної діяльності [2, с. 528].

Про можливість проведення огляду місця події зустрічаємо згадку не у спеціальній статті, що присвячена даній слідчій (розшуковій) дії, а в інших нормах КПК України. Так, в ч. 3 ст. 214, що визначає порядок початку досудового розслідування зазначається, що «огляд місця події у невідкладних випадках може бути проведений до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань». Про огляд місця події згадується і в статті, що визначає порядок проведення огляду трупа, який може «проводитися одночасно з оглядом місця події» ч. 2 ст. 238 КПК України. Отже, огляд місця події, як слідча (розшукова) дія і вид слідчого огляду є результатом розвитку не тільки теорії криміналістики. Його застосування під час кримінального провадження має відповідну правову основу (можливість його проведення передбачена відповідними статтями КПК України). Для виключення будь-яких сумнівів у правомірності його проведення, було б доцільно включити огляд місця події у перелік видів огляду до відповідної статті КПК України (ч. 1 ст. 237 КПК).

Кримінально-процесуальне законодавство Республіки Білорусь та Молдови у переліку видів слідчого огляду передбачає огляд трупа. Незважаючи на відсутність даного виду огляду у переліках, що містяться в КПК РФ та України, їм присвячені окремі, самостійні статті. Так, процесуальний порядок огляду трупа передбачено ст. 178 КПК РФ, ст. 178 Киргизької Республіки. У КПК України слідчому огляду трупа присвячено дві статті. В одній із них врегульовано порядок огляду трупа, у тому числі і одночасно з оглядом місця події або іншого володіння особи (ст. 238 КПК). В іншій статті передбачено порядок провадження огляду трупа, коли це пов'язано з ексгумацією (ст. 239 КПК України).

Про огляд речових доказів йдеться в ст. 179 КПК Киргизької Республіки. Точніше було б казати про огляд предметів, на що звертається увага у змісті даної статті. У ній правильно наголошується, що оглядаються предмети, що виявлені під час проведення слідчих дій, які можуть бути речовими доказами та підлягають огляду з дотриманням загальних правил. КПК України 1960 р. також передбачав огляд речових доказів (точніше предметів, речей), які мали «бути уважно оглянуті, по можливості сфотографовані, докладно описані в протоколі огляду і приєднані до справи постановою особи, яка проводить дізнання, слідчого, прокурора або

ухвалою суду» (ст. 79 КПК України). Таким чином, предмет набуває процесуального значення речового доказу після відповідної процедури, що передбачена законом. До цього виявлені або представлені сторонами або сторонніми особами предмети не можуть визнаватися речовими доказами, що має знайти відображення в чинному КПК України. Сторони представляють не процесуальні докази, а предмети, речі, документи, котрі, у встановленому порядку, можуть бути визнані доказами у кримінальному провадженні.

На завершення слід зазначити, що у загальній нормі про слідчий огляд мають бути названі найбільше розповсюджені, за об'єктом обстеження, його види: місця події, місцевості, приміщень, трупа, предметів, документів. Оскільки наведений перелік не може бути вичерпним, а предмети (речі) матеріального світу можуть бути надзвичайно різноманітні, даний перелік закінчити словами «та інших матеріальних об'єктів з метою виявлення слідів кримінального правопорушення, з'ясування інших обставин, що мають значення для кримінального провадження».

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процес : підручник / Ю. М. Грошевий, В. Я. Тацій, А. Р. Туманянц та ін.; за ред. В. Я. Тація, Ю. М. Грошевого, О. В. Капліної, О. Г. Шило. – Х. : Право, 2013.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В. Г. Гончаренка, В. Т. Нора, М. Є. Шумила. – К. : Устініан, 2012.

Кіберзлочинність: деякі проблеми розслідування та попередження

Тончій В.В., професор кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Національного університету Державної податкової служби України, доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України

У ХХІ столітті нова історична фаза розвитку цивілізації – інформаційне суспільство поступово набирає обертів, несучи з собою не тільки позитивні, а й негативні тенденції та явища. Не можливо не звертати увагу на важливість інформаційних технологій, які стали супутником сучасної людини не лише на робочому місці, а й заповнили майже всі сфери життєдіяльності. Разом із зручністю і швидкістю сучасних засобів зв'язку, на сучасному етапі розвитку суспільних, культурних та економічних відносин в Україні збільшилася кількість так званих кіберзлочинів.

Кіберзлочинність – це злочинність у так званому «віртуальному просторі». Віртуальний простір або кіберпростір можна визначити як змодельований за допомогою комп'ютера інформаційний простір, в якому знаходяться відомості про осіб, предмети, факти, події, явища і процеси, представлені в математичному, символічному або будь-якому іншому вигляді і що знаходяться в процесі руху по локальних і глобальних комп'ютерних мережах, або відомості, що зберігаються в пам'яті будь-якого фізичного або віртуального пристрою, а також іншого носія, спеціально призначеного для їх зберігання, обробки і передачі.

На відміну від традиційних видів злочинів, кіберзлочинність явище відносно молоде і нове, яке виникло з появою мережі Інтернет. Слід зазначити, що сама природа цієї мережі є достатньо сприятливою для